

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

ISSN: 2149-0848

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Yükseköğretimde Kapsayıcılık, Çeşitlilik,
Eşitlik, Erişim ve Uluslararasılaşmaya Yönelik
Yenilikçi Politikalar ile Uygulamalar

Innovative Policies and Practices for Inclusion,
Diversity, Equality, Access and
Internationalization in Higher Education

Fatma Hümeysra YÜCEL*

Geliş/Submitted: 20.08.2023
Kabul/Accepted: 20.09.2023
Yayın/Published: 26.09.2023

 10.29228/INESJOURNAL.72033

Makale Türü: **Derleme (Değerlendirme) Makalesi**

Article Information:

Review Article

Citation / Atıf

Yücel, F. H. (2023). Yükseköğretimde kapsayıcılık, çeşitlilik, eşitlik, erişim ve uluslararasılaşmaya yönelik yenilikçi politikalar ile uygulamalar. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (36), 343-364.

This article was checked by Intihal.net. Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır.

This article is under the Creative Commons license. Bu makale Creative Commons lisansı altındadır.

*Öğr. Gör. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, fhyucel@ahievran.edu.tr

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

ISSN: 2149-0848

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

**Yükseköğretimde Kapsayıcılık, Çeşitlilik, Eşitlik, Erişim ve Uluslararasılaşmaya
Yönelik Yenilikçi Politikalar ile Uygulamalar**

*Innovative Policies and Practices for Inclusion, Diversity, Equality, Access
and Internationalization in Higher Education*

Öğr. Gör. Dr. Fatma Hümeysra YÜCEL

Öz: Yükseköğretim sistemlerinde her geçen gün uluslararası eğilimler, yenilikçi paradigmlar ve güncel gelişmeler ivme kazanmaktadır. Çalışmada yükseköğretime yönelik ülke çapındaki yenilikçi politikaların üretiminin, tanıtımının ve açıklanmasının ifade edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma nitel araştırma yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Kavramsal çözümleme uygulanmış, alan yazındaki dokümanlardan yararlanılmıştır. Öncelikle yükseköğretimde “kapsayıcılık”, “çeşitlilik”, “erişim”, “eşitlik” ve “uluslararasılaşma” kavramları açıklanmıştır. Daha sonra Türkiye özelinde ve özellikle Yükseköğretim Kurulu bünyesinde gerçekleştirilen yenilikçi stratejiler, politikalar, uygulamalarla rutinler bütün temel boyutları ve bileşenleriyle ortaya konulmuştur. Çalışmanın son kısmında ise Türkiye yükseköğretimindeki kapsayıcılık, çeşitlilik, erişim, eşitlik ve uluslararasılaşma alanlarındaki olası sorunlara değinilerek çözüm yolları önerilmiş, yapıcı ve geliştirici bir bakış açısıyla gelecekteki muhtemel bilimsel çalışma konuları sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim yönetimi, açık eğitim, Covid-19 salgını, engelsiz üniversite, evde uluslararasılaşma.

Abstract: International trends, innovative paradigms and current developments are gaining momentum day by day in higher education systems. The aim of the study is to express the production, promotion and explanation of innovative policies for higher education throughout the country. The study was carried out according to the qualitative research method. Conceptual analysis was applied and documents in the field literature were used. First of all, the concepts of "inclusivity", "diversity", "access", "equality" and "internationalization" in higher education is intended. Later, innovative strategies, policies, practices and routines carried out in Turkey and especially within the Council of Higher Education were put forward with all their basic dimensions and components. In the last part of the study, possible problems in the fields of inclusivity, diversity, access, equality and internationalization in Turkish higher education were addressed and solutions were proposed and possible future scientific study topics were presented

with a constructive and developing perspective.

Keywords: Educational management, open education, Covid-19 pandemic, barrier-free university, internationalization at home.

Giriş

Yirmi birinci yüzyıl yükseköğretim kurumları niteliksel olarak dil, din, ırk, etni-site, sınıf, fiziksel ve bilişsel yapabilirlik kabiliyetleri, cinsel kimlik ve cinsel yönelimler açısından herhangi bir ayrıma maruz kalmaksızın tüm bireylerin hep birlikte bilgi üretmeleri ve profesyonel düzeydeki öğrenme toplulukları biçiminde gelişmektedir. Yükseköğretimde kapsayıcılık, çeşitlilik, eşitlik, erişim ve uluslararasılaşmaya yönelik faaliyetlerin hayata geçirilmesi için öncelikle politik düzeyde kararlar alınması ve yasal zeminlerin oluşturulması kaçınılmaz hâle gelmektedir. Üst politika belirleyicilerinin üniversiteye yönelik bu konularda meta-bilişsel bakış açılarına sahip olması, sosyal adalet ve etik kavramlarını incelemeleri, karar alma işlevlerini aktif olarak kullanmaları, rehberlik ve planlamada bulunmaları gerekmektedir. Benzer biçimde üniversite yönetimleri ise “öğrenci” ve “öğrenme”yi odak noktasına almalı, güncel ve bilimsel gelişmelerden faydalanarak kurumlarını uluslararası düzeyde temsil etmeli, fırsat ve imkân eşitliğini en üst seviyelere taşımalıdır. Bir üstteki açıklama ile ilişkili olarak çalışmanın amacı belirlenmiş ve Türkiye’deki yükseköğretim sistemlerine ilişkin kapsayıcılık, çeşitlilik, eşitlik, erişim ve uluslararasılaşma sağlamaya yönelik yenilikçi politikalarla rutinler ele alınmış ve incelenmiştir.

Yükseköğretimde kapsayıcılık ve yükseköğretimde çeşitlilik

Demokrasiyi içeren toplumlarda cinsiyet, din, etnik köken, yaş veya yapabilirlik kapasitesi birbirlerinden ne kadar farklı olsalar da bütün insanların bir arada yaşamak için kamusal hak ve hizmetlerden faydalanmak üzere eşit haklara kendiliğinden sahip olması evrensel bir haktır. Küresel demokrasi ve ahlaki eşitlik ilkesi kavramları her insana eşit saygı duyulmasını içermektedir (Kant, 2002; Snauwert, 2002). Kapsayıcılık terimi ayrımcılığa karşıtlık ve eğitimde eşitlik minvalinde ortaya çıkarılmış, toplumda eğitimin rolü ve dezavantajlı bireylerin eğitimde yaşanan teorik ya da pratik açmazlarına yönelik cevap verilebilmesi üzerine geliştirilmiş bir kavramdır (Altunoğlu, 2020).

United Nations Education Scientific [UNESCO] tarafından belirlenen sürdürülebilirlik kalkınma hedefleri “eşitlik”, “erişim”, “kalite” ve “kapsayıcılık” biçimindeki unsurların birleşiminden meydana gelmektedir (Ossiannilsson, 2019). “Yükseköğretimde kapsayıcılık” genellikle engelli bireylerin yükseköğretimdeki yaşantılarını sürdürdürebilmelerine yönelik çalışmalar olarak ele alınmaktadır. Fakat modern paradigmalara göre sosyo kültürel kimlik ve diğer her türdeki farklılıklar sebebiyle ortaya çıkan eğitim ihtiyaçlarına yönelik öğrencilerin birlikte eğitim almaları için uygun politikalar, düzenlemeler ve uygulamaları içermektedir (Altunoğlu, 2020; Collins, Azmat ve

Rentschler, 2019).

Yükseköğretimde kapsayıcılık ve çeşitlilik bazı zamanlarda birbirlerinin yerine kullanılan kavramlardır. “Yükseköğretimde çeşitlilik” ile öğrenci kitlelerinin heterojon yapısına vurgu yapılmakta, fırsat eşitliği ve sosyal adalet kavramlarının yönetsel yaklaşımlarla ve nötrleştirilmiş bir halde dolaşıma girdiği ifade edilmektedir (Wolter, 2013). Dolayısıyla “yükseköğretimde kapsayıcılık” genellikle “etkili öğrenme yaratacak içerikler, ortamlar ve kaynakların üretimi ve dağıtılmasını sağlayan ‘öğrenme tasarımı’ ile ön plana çıkmalı ve katılım odaklı kalite çalışmalarla temeli oluşturulmalı” şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca “teknolojik imkânlardan öğrenenleri birbirleriyle ve öğreticilerle bir araya getiren sosyal öğrenme toplulukları yaratmak için yararlanma” ve çevrim içi, açık ve uzaktan eğitim politika ve uygulamalarının var olmasıyla gerçekleşmektedir (Conole 2012; Lu, 2016).

Yükseköğretimde eşitlik ve yükseköğretime erişim

Tüm vatandaşların iş yaşamlarına dâhil olmaları açısından eğitime erişim global dünya düzeninde önemli hâle gelmekte, toplumun tüm kesimleri tarafından yükseköğretime erişebilirlik benimsenmekte ve yükseköğretim sistemleri bir ülkedeki küresel ekonomiyi içeren ve eşitlik sağlayan en üst noktadaki donanımlı bir araç olarak görülmektedir (Blom & Hobbs, 2008; Hewlett-Thomas, 2009). Eğitimde fırsat eşitlikleriyle bütün toplumlarda her çeşit etnik, cinsiyet, mesleki ve öteki grupların yönetimlerde oransal temsilinin sağlanması hedeflenmektedir. Bireylerin hepsinin eğitime girişlerinde eşitlik sağlamak, ek öğrenim fırsatlarına ulaşma oranlarının birbirlerine eşit olmasını sağlamak ve vatandaşların kendi içlerindeki dengesizlikleri gidermek amaçlanmaktadır (İnan & Demir, 2018; Kalkınma Bakanlığı, 2013). Dolayısıyla “yükseköğretimde eşitlik” kavramı ile eğitimin farklı tabaka ve sınıflara açık hâle getirilmesi, toplumsal hareketlilikleri kısıtlı olan alt gelir gruplarındaki olan bireylere yönelik bilgi, yetenek ve beceri kazandırılması ve toplumdaki konumlarını iyileştirme olanaklarının sağlanmasını ifade etmektedir (Suğur, 2008). Bu kapsamda öğrencilere sadece aynı öğrenme fırsatlarının sunulması değil onların farklılıklarını önemsemek ve dikkate almak, katılımcılara kendilerinin bir öğrenme topluluğunun parçası olduklarını hissettirmek, akademik performanslarını geliştirmek ve motive etmek gereklidir (Schleicher, 2021).

Yükseköğretim yirminci yüzyıldan beri uluslararası ölçekte genişlemekte, üniversitelere olan talep ve katılım artmaktadır (Gür, 2016; Wolter, 2013). Eğitimde yaşanan dijital gelişmeler sonucunda ve yaşam boyu öğrenmenin yaygınlaşmasıyla birlikte öğrenci profillerinde değişimler yaşanmaya başlamıştır. Öğrenciler farklı yaş gruplarından oluşmakta, ihtiyaçları çeşitlenmekte, sosyal medya kullanımları ve teknolojiye yatkınlıkları artan, iş yaşamlarındaki aktifliklerinin yanı sıra öğrenimlerini sürdürmekte olan bireylerden oluşmakta, yükseköğretim kurumlarına yönelik eşit olanaklardan

faydalanmak ve eşit şekilde hizmet almayı beklemektedirler (Higher Education in Digital Age, 2016). Dolayısıyla yükseköğretime erişimde açık ve uzaktan eğitim uygulamalarıyla eşitlik sunulmakta, tüm dünyada üniversite öğrencileri arasında eğitim, öğrenme ve dolaşım uygulamaları artmaktadır. Bu uygulamalardan biri olan “açık eğitim” yükseköğretim içerisinde pek çok unsuru içermekte, artan oranlar ve seviyelerde erişim sürekliliği sağlanmasına neden olmaktadır (Weller, Jordan, DeVries, & Rolfe, 2018). “Eğitimde açıklık” erişilebilirlik kavramıyla bağdaştırılmakta ve herhangi bir koşul aranmaksızın isteyen tüm bireylerin eğitim içeriklerine ulaşımının sağlanmasıdır (Kır, 2019; Özcan, 2019). Eğitimde açıklık bireylerin maddi ya da manevi zorluklarının giderilmesi, bilgiyi oluşturma ve bilgiye ulaşımında özgürlük ve esneklik sağlanması, özünde fırsat eşitliklerinin yaratılması sebebiyle geniş kitleler tarafından tercih edilmektedir (Bozkurt, 2020; Ekren & Genç Kumtepe, 2018). Yükseköğretim sistemlerindeki açık eğitim uygulamaları ise “açık lisans, açık erişim, açık ve uzaktan öğrenme, öğrenme yönetim sistemleri, çevrimiçi toplantı ve ders sunum araçları, video ve medya havuzu sistemleri, çevrimiçi kütüphane hizmetleri, öğrenci bilgi sistemleri, tek şifre yönetim servisleri, veri tabanı sistemleri, kitlesel açık çevrimiçi dersler (massive online open courses) [MOOCS],” şeklinde çok sayıda uygulamayı barındırmaktadır (Saadatmand, 2017; Süral, 2015).

Dünyanın pek çok yerinde maddi olanaksızlıklar ve gelir düşüklükleri sebebiyle çalışmak durumunda kalanlar, ev hanımları, engelliler, mahkumlar, cinsiyet eşitsizliklerinin yaşanması sebebiyle toplumun bazı kesimleri yükseköğretim hizmetlerinden mahrum kalmaktadır (Kandemir, 2014). Kesintisiz eğitim olanaklarının sunulması, yüz yüze eğitimde ortaya çıkabilecek coğrafi kısıtlamaları gidermesi, esneklik ve bireysellik içermesi, eğitimin maliyetini azaltması, geniş kitlelere fırsat eşitliği sunması, yaşam boyu öğrenmeyi hedeflemesi, eğitimde ortaya çıkan arz ve talep dengesizliklerini gidermesi gibi pek çok açıdan uzaktan eğitim uygulamaları yükseköğretimde sıklıkla kullanılmaktadır (Can, 2004; Holmberg, 1989). Kavram olarak ele alındığında ise “uzaktan eğitim” ile “kaynak ile alıcının öğrenme-öğretme süreçlerinin büyük bir bölümünde birbirlerinden ayrı ve uzak ortamlarda buldukları, alıcılarına öğretim yaşı, amaçları, zamanı, yeri ve yöntemi gibi yönlerden “bireysellik, esneklik ve bağımsızlık” imkânı tanıyan, öğrenme-öğretme süreçlerinde yazılı ve basılı materyaller, işitsel araçlar, teknolojiler, yüz yüze eğitim gibi materyal, araç ve teknoloji ve yöntemlerin kullanıldığı; kaynak ile alıcılar arasındaki iletişim ve etkileşimin ise etkileşimli tümleşik teknolojilerle sağlandığı planlı sistematik bir eğitim teknolojisi uygulamasıdır ” biçiminde betimlenmektedir (Uşun, 2016). Uzaktan eğitim ülkeler açısından örgün eğitime alternatif olarak sunulmakta ve uluslararası nitelikler taşımasından ötürü yükseköğretimde önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Çevrim içi ve dışı teknolojiler aracılığıyla yürütülen uzaktan eğitim çalışmaları özellikle pandemi döneminde dünyanın çoğu yerinde kullanılabilir hale gelmiş, eğitim içerikleri ve bilgiye erişim olanakları

çoğaltılarak dijital ortamlarda taşınmış ve aktarımı gerçekleşmiştir (Fidalgo, Thor-
mann, Kulyk & Lencastre, 2020).

Yükseköğretimde uluslararasılaşma

Uluslararasılaşma bir taraftan ülkedeki küreselleşmenin ortaya çıkardığı etkile-
re karşı tepki gösterilirken diğer taraftan ulusal değerlerin korunmasıdır (Knight, 1997,
s.6). Bu kapsamdaki “yükseköğretimde uluslararasılaşma” kavramı ise yükseköğretim
sistemlerinde yalnızca ulusal gereksinimlere odaklı halde bulunan içe dönük yapıları-
nın dış dünyaya dönük hâle getirilmesidir (Altbach, 2002). Diğer bir tasvire göre ise
yükseköğretim temel işlevleri ve sunum hizmetleri ile müfredat ve öğretme-öğrenme
süreçlerine uluslararası/kültürlerarası/ küresel bir boyutun entegre edilmesidir
(Knight, 2004). Ortaya çıkan süreçlerde ise ulusal değerlerin uluslararası değerlerle
birlikte harmanlanması esas alınmaktadır (De Wit, 1999).

Uluslararasılaşma kavramı aynı zamanda iki ayrı kavramla birlikte açıklanmak-
tadır (Knight, 2012): Bu kavramlardan birincisi ‘evde uluslararasılaşma’ (internationa-
lization at home) kavramı olup ‘müfredat/ öğretim/öğrenme, açık erişim eğitimi, yerli
öğrenciler/öğretim üyeleri, uluslararası öğrenci/ akademisyenler, ders dışı etkinlikler,
araştırma’ konularında yapılan faaliyetlerdir. Diğeri ‘sınır ötesi eğitim’ (crossborder
education) kavramı ise ‘programlar, hizmet sağlayıcılar, politikalarla ulusal sınırları
aşan düşünce, bilgi, projeler ve hizmetlerin insan hareketliliği noktasında öğrenci ha-
reketliliği ve program hareketlerinin gerçekleştirilmesidir’. Sınır ötesi eğitim hareketli-
likleriyle ülkeler arasındaki akademik ortaklıklar ve iş birlikleri güçlenir, ekonomik,
sosyal ve kültürel kalkınma gerçekleşir. Ayrıca beyin göçleri, bölgesel kimlik, küresel
vatandaşlık konuları gündeme gelmektedir.

YÜKSEKÖĞRETİMDE KAPSAYICILIK, ÇEŞİTLİLİK, EŞİTLİK, ULUSLA- RASILAŞMAYA YÖNELİK YENİLİKÇİ POLİTİKALAR VE UYGULAMA- LAR

Yükseköğretimde kapsayıcılık, çeşitlilik ve eşitlik ile ilgili politikalar ve ru- tinler

Türkiye’de yükseköğretim kurumları arasında eğitimin daha geniş kitlelere ya-
yılması, bilgi üretimi ve yenilikçi kabiliyetlerin artırılması için ulusal çapta politika ve
stratejiler geliştirilmiştir. Türkiye yapmış olduğu uluslararası antlaşmalar ve yasal dü-
zenlemelerle yükseköğretim sistemlerinde kapsayıcılık, çeşitlilik ve eşitliğin önünü
açmıştır. Kapsayıcı eğitime yönelik yasal zeminlerin oluşturulması amacıyla oluşturulan
üst politika belgeleri Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Kapsayıcı eğitimin yasal çerçevesi

Uluslararası Belgeler	Ulusal Belgeler
<ul style="list-style-type: none"> • 2005 UNESCO Kapsayıcılık Rehberi: Herkes İçin Eğitime İlişkin Erişilebilirliği Sağlama • 2006 BM Engelli Hakları Sözleşmesi • 2006-2015 Avrupa Konseyi Engellilik Eylem Planı • 2008 BM Engelli Hakları Sözleşmesi mad 24. "Kapsayıcı eğitim" • 2008 UNESCO Kapsayıcılığa Yönelik Politika Rehberi • 2010-2020 AB Engellilik Stratejisi; UNESCO Herkes İçin Eğitim İzleme Raporu • 2012 UNESCO Eğitimde Dışlanma: Daha Kapsayıcı ve Adil Toplumlar İçin Eğitim Sistemlerini Değerlendirme Rehberi • 2015 UNESCO Eğitim 2030 Eylem Çerçevesi • 2017 UNESCO Eğitimde Kapsayıcılık ve Eşitliği Sağlama • 2019-2030 Her Çocuk Öğrenebilir: UNICEF Eğitim Stratejisi • 2020 UNESCO Salamanca Bildirgesi'nden 25 Yıl Sonra Eğitimde Kapsayıcılık: Mevcut Durum, Eğilimler ve Zorluklar; Küresel Eğitim İzleme Raporu: Eğitimde Kapsayıcılık • 2021-2030 AB Engelli Haklarına Yönelik Strateji Belgesi 	<ul style="list-style-type: none"> • 1982 Anayasası <ul style="list-style-type: none"> mad. 19 "Kanun önünde eşitlik" mad. 24 "Din ve vicdan hürriyeti" mad. 42 "Eğitim hakkı" • 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961) <ul style="list-style-type: none"> mad. 12: Engelli çocukların eğitimi mad. 46: Eğitime kayıt • 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973) <ul style="list-style-type: none"> mad. 4: Eğitimin herkese açık olması mad. 8: Eğitimde fırsat ve imkân eşitliği • 573 Sayılı KHK (1997) <ul style="list-style-type: none"> mad. 4: Özel eğitimde kaynaştırma • 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun (2005) <ul style="list-style-type: none"> mad. 15: Engelliler için eğitim hakkı ve eşitlik • 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) <ul style="list-style-type: none"> mad. 38: Yükseköğretim öğrencileri için ikamet izinleri

Tablo 1 incelendiğinde gerçekleştirilen çok sayıda düzenlemenin tüm bireylerin "eğer" ya da "ama" koşulu taşımaksızın tüm sınıf ortamları içerisinde birlikte bulunmalarını kapsayan bir yapının tasarlandığı ve vurgulandığı görülmektedir (Hodkinson, 2020). Genel itibarıyla prosedürlerde engellerin ortadan kalkmasına yönelik bütün öğrencilerin akranları ile birlikte eğitim gördükleri, öğrenme deneyim ve fırsatlarına ulaşmalarını sağlayan evrensel bir hak biçiminde düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Graham, 2020). Yayımlanan tüm belgeler ile Türkiye yükseköğretiminde kapsayıcılık, çeşitlilik ve erişime yönelik yasal alt yapılar sağlanmıştır.

Üniversitelerde kalite standartlarının artırmak üzere Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliği (Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Kalite Kurulu, 2018) yönetmeliği yayımlanmış ve yürürlüğe konulmuş, ayrıca kurumlarda yeniden yapılanma süreçleri başlamıştır. Yükseköğretimde toplumsal kapsayıcılık seviyelerinin artırılması, dezavantajlı gruplar ile engelli bireylere yönelik yenilikçilik, bilgi üretimi, sürdürülebilir

kalkınma ve toplumsal gelişmede aktif roller alınmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda çeşitli fırsatlar yaratılmakta ve birtakım politikalar ağırlık kazanmaktadır (Sınacı Özfindık, Hovardaoğlu & Çalışır Hovardaoğlu, 2020). Bu politikaların çerçevesi ise yükseköğretim kurumlarındaki fiziksel bariyerlerin en aza indirildiği, erişilebilirlik seviyesini çoğaltan, yaşam boyu öğrenme hedeflerine uygun gelecek biçimde tasarlanmaktadır. Esas yenilikçi uygulamalar ise toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı nitelikteki mekânsal açıdan yeniden projelendirme ve kapsayıcı kampüs tasarımlarının inşa edilmesidir. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik gerçekleştirilen “Engelli Üniversite Öğrencilerine Kapsayıcı- Engelsiz Kampüs Tasarımı Eğitimi” projesi hazırlanmıştır. Projede iç mekân-dış mekân düzenlemeleri, sosyal yaşam, kampüsteki yaşam, kullanım alanlarının belirlenmesi, erişilebilirlik, aidiyet, mutluluk ve güvenlik konuları ön plana çıkmıştır.

Türkiye’de belirli zamanlarda yeni Yükseköğretim Kurulu [YÖK] çalışmaları kapsamında birtakım çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Özellikle nitelikli bilginin yaratılması ve nitelikli insan gücünün ortaya çıkarılması hedeflenmekte dolayısıyla yenileşme ve reform çalışmaları ivme kazanmaktadır. Kalite odaklı büyüme, değişim, girişimcilik, uluslararasılaşma ve yenilikçi politikaların oluşturulması öncelenmektedir. 2018’te “Öğrenci Dostu Yeni YÖK” biçiminde ortaya çıkarılan politika ve uygulamalarla eğitimin erişilebilirliğine ilişkin yeni bir vizyon kazandırılması amaçlanmıştır. Ülke içerisindeki bütün engelli öğrencilerin üniversitelere erişimini sağlamak amacıyla üretilen yenilikçi politikalar ise aşağıda ifade edilmektedir (YÖK, 2014):

Engelsiz üniversite bayrakları: Mekânda erişilebilirlik, eğitimde erişilebilirlik ve sosyo-kültürel faaliyetlerde erişilebilirlik alanları olmak üzere üç kategori altında düzenleme yapılarak ödüller sunulmuştur.

Engelsiz kampüs: Türkiye’de pek çok üniversitede uluslararası ve ulusal ölçütlerde engelli öğrencilere yönelik hareket kısıtlılıklarının önlenmesi, bağımsızlık alanlarını güçlendirmek, eğitsel ve mesleki gelişmelerini sağlamak amacıyla üniversitede kurulan birimlerdir ve aktif biçimde faaliyet göstermektedirler.

Engelsiz program nişanı: Yükseköğretim programlarında farklı engelli gruplarına yönelik erişilebilirlik sağlayan programlara yönelik verilmiştir.

Kontenjan ayırma: Yükseköğretim kurumlarına giriş sınavlarında programlarında özel yetenek sınavı ile öğrenci alımı yapılan üniversiteler için kontenjanların %10’unun engelli öğrenciler için ayrılmasıdır.

Yükseköğretime erişimle ilgili politikalar ve rutinler

Yükseköğretimde Türkiye’de açık ile uzaktan eğitim politika ve stratejileri 1923-1955 tarihleri arasında tartışılmaya başlanmış ve kavramsal alt yapı oluşturulmuş, 1956-1975 tarihlerinde yazışma yöntemleri uygulanmış, 1976-1995 arasında radyo ve televizyon gibi araçlarla görsel ve işitsel araçların kullanımı başlamış ve 1996’dan itibaren

rense bilişim ve web tabanlı uygulamalara geçilmiştir (Bozkurt, 2017). Ülke içinde gerçekleştirilen uygulamalarda küresel değişimler ve yenilikler baz alınmıştır. Tablo 2’de yükseköğretime yönelik açık, uzaktan ve dijital içerikler kapsayıcı biçimde belirtilmiştir.

Tablo 2. Yükseköğretimde açık ve uzaktan eğitimin politik çerçevesi ve rutinler

Açık ve Uzaktan Eğitimle İlgili Yasal Uygulamalar	Açık ve Uzaktan Eğitimle İlgili Güncel Uygulamalar
<ul style="list-style-type: none"> • Türk Yükseköğretimine 2547 sayılı Kanun’un mad 5. ve mad. 12 ile ‘sürekli ve açıköğretim yapma’ hakkının tanınması (1981) • Açıköğretim yapma görevinin Anadolu Üniversitesi’ne verilmesi (1982) • Anadolu Üniversitesi, Batı Avrupa Açıköğretim Programları’nın başlaması (1986) • Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi’nde Uzaktan Eğitim Anabilim Dalının kurulması (1993) • Bilkent Üniversitesi’nin video konferans sistemi ile ABD’den ders vermeye başlaması, Orta Doğu Teknik Üniversitesi [METU] Enformatik Enstitüsünün uzaktan eğitim çalışmalarını başlatması, İstanbul Teknik Üniversitesi [İTÜ] Uzaktan Öğretim Merkezinin [UZEM] kurulması, Anadolu Üniversitesinin ‘Mega Üniversite’ olması (1996) • ODTÜ ‘İnternet’e Dayalı Eğitim Asenkron Projesi’ [IDE-A] (1998) • Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği’nin yayınlanması, YÖK Enformatik Millî Komitesinin oluşturulması, Anadolu Üniversitesi Uzaktan Eğitim Tezli Yüksek Lisans Programı’nın başlaması (1999) • The Turkish Online Journal of Distance Education [TOJDE] dergisinin yayın hayatına başlaması (2000) • YÖK Uzaktan Eğitim Komisyonunun kurulması (2005) • İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi [AUZEF] uzaktan eğitim programları (2009) • Yükseköğretimde 25.02.2011 tarihli torba 	<ul style="list-style-type: none"> • Açık eğitim kaynakları <ul style="list-style-type: none"> Açık Ders Malzemeleri Projesi YÖK Dersleri Platformu Eğitim Bilişim Ağı [EBA] Ankara, ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri Ninova Bilgeiş Çizgi Tagem Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu [BTK] Akademi <ul style="list-style-type: none"> Uzaktan Eğitim Kapısı • Kitlesele Açık Çevrim İçi Dersler <ul style="list-style-type: none"> Coursera EdX Udemy AKADEMA İstanbul İşletme Enstitüsü Vidobu

<p>yasa mad. 44 ve mad. 46 ile uzaktan eğitimin yasallaşması (2011)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anadolu Üniversitesi'nin 'Akadema', Atatürk Üniversitesi'nin ise 'Atademix' ile Kitlelesel Açık Çevrimiçi Dersleri başlatması ak meşurlaşması (2013) • Açık ve uzaktan öğrenme disiplinin Üniversitelerarası Kurul tarafından doçentlik alanı olarak kabul edilmesi (2015) • Uzaktan eğitim sözlüğünün oluşturulması ve çevrimiçi olarak erişime açılması (2016) 	
--	--

Kaynak: (Altıntaş, 2022; Bozkurt, 2017)

Tablo 2 ele alındığında Türkiye'de gerek açık, gerekse uzaktan eğitim biçimlerinde bilimsel özelliklere uygun, çağdaş ve modern dijital dönüşümler yaşadığı görülmektedir. Çeşitli zamanlarda ve güncel paradigmlar sonucunda öğrenme fırsatları zenginleştirilmiştir. Ayrıca öğrenme süreçlerinde katılımcı ve etkileşimli politikalar uygulanmaya başlamış ve yükseköğretim çok çeşitli araçlarla geniş kitlelere eşit eğitim fırsatları sunulmuştur.

30 Ocak 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından Covid-19 salgını ilan edildikten sonra dünya çapında yükseköğretimde hızlı değişiklikler ve gelişmelerle birlikte uzaktan eğitim çalışmaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu dönemde önce salgın tedbirleri gereği üniversiteler kapatılmış, daha sonra ise halk sağlığının bir parçası olarak bütün ülkelerdeki üniversitelere savunmasız ve dezavantajlı grupların eğitime katılmaları, eğitimde eşitlik, katılım ve süreklilik sağlanmasına yönelik esnek ve uzaktan eğitimle politik kararlar alınması önerilmiştir (Can, 2020; UNESCO, 2020; UNICEF, 2020). COVID-19 salgınından sonra YÖK Yürütme Kurulu kararlarına göre 23 Mart 2020 tarihi itibarıyla bütün üniversiteler uzaktan eğitime geçiş yapmıştır. YÖK bir dizi politik girişim ve stratejik düzenlemelerle üniversite öğrencilerinin bu olağanüstü süreçlerden en az seviyede etkilenmelerini sağlamış, eğitim hak ve eşitliklerinden faydalanmaları için yol haritaları çizmiştir. Pandemi döneminde YÖK bünyesinde gerçekleştirilen üniversitelere yönelik politikalar, alınan kararlar ve gerçekleştirilen uygulamalar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. *Pandemi döneminde YÖK bünyesinde gerçekleştirilen politikalar ve rutinler*

Rehberler	Alınan Kararlar ve Rutinler
<ul style="list-style-type: none"> • Kampüs Ortamlarına Yönelik Uygulamalar Rehberleri (2020, 2021) • Eğitim Öğretim Süreçlerine Yönelik Uygulama Rehberleri (2020, 2021) 	<ul style="list-style-type: none"> • Yeni kayıt yaptıracak öğrenciler için "Tek Hekim Raporu" kararı • Koronavirüs (COVID-19) hakkında yükseköğretim kurumlarında alınacak tedbirlerle ilgili kararlar • "Küresel Salgında Yeni Normalleşme Süreci" rehberinin yayımlanması • Türkiye'deki üniversitelere yatay geçişler için web sitesinin eri-

	<p>şime açılması</p> <ul style="list-style-type: none"> • “YÖK 100/2000 Doktora Bursu” kapsamında pandemi dönemi özel çağrısına çıkılması • Tez aşamasındaki lisansüstü öğrencilere yönelik ek süre hakkı tanınması • Yurt dışında öğrenim gören başarılı beyinlerin öğrenimlerine Türkiye’de devam etmesine ilişkin çağrı • Üniversitelerde sınavların dijital ortamda gerçekleştirilmesine ilişkin karar ve uygulamalar • Üniversite öğrencilerine yönelik ücretsiz 6 GB’lık “Uzaktan Eğitim Destek” kotasının sunulması • Üniversitelerde uygulamalı eğitim gören öğrencilere staj kolaylığı sağlanması • Üniversite öğrencileri için kayıt dondurma ve erteleme hakkının sağlanması • “YÖK Dersleri Platformu” nun üniversite öğrencilerinin erişimine açılması
--	---

Kaynak: (Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, 2020)

Tablo 3 ele alındığında YÖK’ün küresel salgın boyunca aktif ve dinamik biçimde yasal süreçlerle uygulamaları hayata geçirdiği görülmektedir. Alınan kararlar doğrultusunda, küresel salgının ulusal ve yerel seyrine göre yüz yüze, uzaktan ve hibrit modellerle eğitim-öğretim faaliyetleri yürütülmüştür. Bütün üniversitelerde yasal ve yapısal dönüşümler gerçekleştirilerek üniversitelere alanlar bırakılmış ve özellikle dijital dönüşüm uygulamaları ağırlık kazanmıştır.

Yükseköğretimde uluslararasılaşma ile ilgili politikalar ve rutinler

Türk yükseköğretim sistemindeki uluslararasılaşma politikalarının oluşumunda 2010’da kurulan “Yurt Dışı Türk ve Akraba Toplulukları Başkanlığı” yüksek oranda etkili olmuş ve YÖK bünyesindeki faaliyetler 2015-2021 tarihleri arasında hızlanmıştır. Türkiye’de geliştirilen üst politika belgelerinden biri olan “Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023)” ile birlikte uluslararasılaşma kapsamlı bir biçimde ele alınmış, eylem planı şeklinde düzenlenmiştir. Diğer stratejik belge olan “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi (2018-2022)” yayımlanarak uluslararasılaşmanın politik temelleri ortaya konulmuştur.

Türkiye’de yükseköğretimde bir bölgesel güç olma iddiasını desteklemek ve geliştirmek amacıyla pek çok yeni strateji ve politikalar üretilmiş, rutin uygulamalarla çalışma alanlarının kapsamı genişletilmiştir. YÖK tarafından öncelikle uluslararasılaşma politikalarının ana hatları belirlenmiş, uluslararasılaşmaya yönelik hareketliliklerle ülke olarak çekim ve cazibe merkezi olmaya yönelik adımlar atılmıştır. Sonrasında ise “hedef odaklı” çalışmalar yürütülerek ve uluslararası standartlar baz alınarak farklı

uygulamalar hayata geçirilmiştir. Aşağıda yer verilen Tablo 4 ile “Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Politikalarının Çerçevesi” bütün bileşenleriyle birlikte sunulmuştur.

Tablo 4. Yükseköğretimde uluslararasılaşma politikalarının çerçevesi

Tanımlılık ve Görünürlük	Stratejik Planlama	Uluslararası Olma	Öğrenci Olanakları	Hareketlilikler
Çekim merkezi olma	Onuncu Kalkınma Planı ve Onbirinci Kalkınma Planı	Bologna Süreçleri	Barınma	Akademik iş birlikleri
• Daha fazla akademisyen ve öğrenci	• Hükümet politikaları	• Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA)	• Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü (KYK)	• Öğrenim
• Eğitim fuarları	• Kısa, orta ve uzun vadeli hedefler	• Kredi sistemi	• Yurt inşaatları	• Ders verme
• Markalaşma	Hedef odaklı ülkeler	• Diploma eki	• Fiziki koşullar	Öğrenci Değişim Programları (Mevlana/Erasmus)
• Yurt dışı ziyaretler	• Ülke odaklı/alan odaklı	• Yaşam boyu öğrenme	Burslar	• Öğrenim
Kalite	• Bakanlıklardan görüş istenmesi	Uluslararası Akademisyen/Araştırmacı (Nitelikli İnsan Gücü)	• Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Burs Uygulamaları	• Staj
• Kalite Güvencesi Yönetmeliği	• Stratejik yönden öne çıkan ülkeler	• 6735 sayılı Uluslararası İş Gücü Kanunu	• Yurt Dışı Vatandaş Bursları (YTB)/Türkiye Bursları	• Ders verme
• Kalite ve Akreditasyon	Yükseköğretimde çeşitlilik	• Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi (YABSİS)	• İş garantili burs programları	
• TURQUAS Projesi	• Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma projeleri	• Araştırma ve yayın	Sosyal imkânlar	
Denklik ve tanınma		• Akademik kültür zenginliği	Rehberlik	
• Denklik Bilgi Yönetim Sistemi (DBYS)		• Mezuniyet sonrası kalış süresi		

• Okul Tanıma ve Denklik Yönetmeliği		Uluslararası öğrenci		
• Uluslararası geçerlik		• Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS)		
studyinturkey.gov.tr		• Öğrenci sayıları		
• Uluslararası üniversite sıralamaları		İş birliği ve ortaklıklar		
		• Ortak Eğitim ve Öğretim Programları Yönetmeliği		
		• Mutabakat zaptları ve imzalanan anlaşmalar		
		• Ortak diploma		
		• Şube kampüs		

Kaynak: (Eriçok, 2020)

Tablo 4'e göre yükseköğretimdeki uluslararasılaşma politikalarının çerçevesi beş ana temadan meydana gelmektedir. Birinci temada yer verilen "tanınırlık ve görünürlük" Türkiye'deki yükseköğretim sisteminin uluslararası ölçekte çekim merkezi haline gelmesi ile diğer ülkelerden öğretim üyesi ve öğrenci sağlanmasına yönelik oluşturulan politikalarla ilgilidir (YÖK, 2017, s. 15). İkinci temada belirtilen "stratejik planlama" ile yasal belgeler oluşturulmakta, ülke ve alan odaklı çalışmalar yapılmakta, yükseköğretimde çeşitlilik için üniversite yapılandırma projeleri gerçekleştirilmektedir. Üçüncü temadaki "uluslararası olma" politikaları üniversitelerin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi, kalite ile istihdamın artırılması, çeşitli stratejilerle farklı ülkelerle iş birlikleri ve ortaklıkların kurulmasıdır (Kadıoğlu & Özer, 2015, s. 6; Kalkınma Bakanlığı, 2013, s. 31). Dördüncü temada ifade edilen "öğrenci olanakları" stratejileri burs olanaklarının çeşitlendirilmesi ve çoğaltılması, barınma, sosyal koşullar ve rehberlikle ilgili hizmetlerdir. Beşinci temada yer alan "hareketlilikler" politikaları ise yükseköğretimdeki akademisyenlerin mesleki gelişiminin sağlanması ve öğrenci yeterliklerinin artırılmasıyla ilgili çeşitli ülkelerdeki değişim programlarının yürütülmesidir.

Yükseköğretim sistemindeki uluslararasılaşmalar ile ülkelerde doğrudan ya da dolaylı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve akademik bakımlardan zenginleşme, güçlenme ve yeni ilişkilerin kurulması söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla "yükseköğretimde uluslararasılaşma" üniversiteler bazında kültürlerarası diyalogların ve müzakerelerin oluşturulması, etkileşimlerin çoğaltılması, bilgi ve araştırma fırsatlarının paylaşılması noktasında dışa açılmalarını sağlayan en etkin ve etkili araçlardan birisidir. Özellikle uluslararası öğrencilerin yoğunluğu ve değişim programlarının fazlalığı kamu diplomasisindeki çift yönlü yaklaşım açısından önem arz etmektedir. YÖK "uluslararasılaşma" konusunu kamu politikası olarak ele almakta ve yeni YÖK çalışmaları kapsamında yenilikçi politika ve uygulamaları devreye sokmaktadır.

Yeni YÖK çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen “Hedef Odaklı Uluslararasılaşma Projesi” ana proje şeklinde konumlandırılmış ve bu uygulamalardan birisi olarak faaliyetler gerçekleşmiştir (YÖK, 2021). Tablo 5’te Hedef Odaklı Uluslararasılaşmada Yenilikçi Politika ve Uygulamalar belirtilmektedir.

Tablo 5. Hedef odaklı uluslararasılaşmada yenilikçi politika ve uygulamalar

Düzenlemeler	Değişim Programları	Program Hareketliliği	Burslar	Diğer Faaliyetler
YÖK’te Uluslararası Daire Başkanlığının kurulması	Mevlana Değişim Programları	Uluslararası Eğitim (Eğitimin sınırlar arasında birbirine sunulması)	Türkiye Bursları	Ortadoğuda Akademik Mirası Koruma Projesi
Mutabakat zabıtları (54 ülke ile protokol)	• Ülke odaklı Mevlana Değişim Programı	• Çift diploma programları	YÖK Uluslararası Öğrenci Bursu	Doktora öğrencilerinin mezuniyet sonrasında ikametlerinin uzatılması
Study in Turkey Projesi (Eğitiminizi Türkiye’de Alın)	• Alan odaklı Mevlana Değişim programı	• Ortak diploma çalışmaları	YÖK Türkoloji Bursu	Uluslararası İş Gücü Kanunu
• Study in Turkey YÖK Sanal Fuarı 2020	Proje Tabanlı Uluslararası Değişim Programı	• Eşleştirme programları		Mültecilerin yükseköğretime dâhil edilmesi
Yasal düzenlemeler	Erasmus+ Programı	• Eğitim şehirleri		Pandemi döneminde uluslararasılaşma
• Uluslararası öğrencilere yönelik	• Öğrenci hareketliliği	• Bilgi merkezleri		• Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm politika ve uygulamaları
• Uluslararası öğretim elemanlarına yönelik	• Personel hareketliliği	• Uluslararası şube kampüsler		•• Uzaktan Eğitim Platformu
Bologna süreci	Pakistan-Türkiye Çağrılı Proje Tabanlı Uluslararası Değişim Programı	Ortak eğitim öğretim programları		•• Dijital Dönüşüm Komisyonu

	İslam Dünyası Yükseköğretim Konferansı (38 ülke)	• Yasal düzenlemeler		• Sanal fuar (192 ülke)
	• Ankara Bildirgesi (2017)	• 269 Ortak Eğitim Programı		

Kaynak: (YÖK, 2021)

Tablo 5'te YÖK tarafından uygulamaya konulan "hedef odaklı uluslararasılaşmada yenilikçi politika ve uygulamalar" beş farklı kategori altında toplanmaktadır. Birinci kategoride yer verilen düzenlemeler ile Türkiye'de yükseköğretimde uluslararasılaşmanın yasal çerçevesi çizilmiş, prosedürler yerine getirilmiş, sözleşmeler imzalanmış ve yeni birimler oluşturulmuştur. İkinci kategoride uluslararasılaşmanın bel kemiğini oluşturan önemli değişim programları devreye sokulmuş, özellikle temel bileşenlerden biri olan "Mevlana Değişim Programı" kapsamındaki çalışmalar yapılandırılmış, yeni bir format geliştirilerek "Proje Tabanlı Uluslararası Değişim Programları" başlatılmış, böylelikle yurt içi ve dışındaki üniversitelerle ülkenin öncelikli alanlarına yönelik proje odaklı iş birlikleri desteklenmiştir. Üçüncü kategoride program temelli hareketliliklere yönelik faaliyetler düzenlenerek Türkiye ile farklı ülkelerin yükseköğretim kurumları arasında imzalanan antlaşmalarla ikili iş birlikleri en üst noktalara taşınmıştır. Ayrıca ortak diploma protokolleriyle birlikte mevcut programlarda üniversitelere geçiş pratik hale getirilmiş, özellikle çoklu öğrenim dili ve farklı diploma örnekleri sağlanmıştır. Dördüncü kategorideki burslar ile uluslararası öğrenci öğrencilere yönelik eğitim olanakları çoğaltılmış, Türkiye'nin bölgede siyasi, ekonomik, kültürel ilişkileri ve farklı ülke topluluklarındaki ihtiyaçlar öncelenerek yenilikçi bir sistem oluşturulmuştur. Beşinci kategoride ise öğretim elemanları ve öğrencilerin akademik yaşamlarının daha iyi koşullarda devam edebilmesine yönelik bir dizi proje ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ek olarak pandemi dönemiyle birlikte yükseköğretimin çehresinde değişiklikler meydana gelmiş, YÖK tarafından dijital ortamlar aracılığıyla uluslararası platformlarla iş birlikleri artırılmış, yükseköğretimde dijital dönüşüm politikaları üretilmiş, çevrim içi ve uzaktan eğitimle ilgili yeni kararlar alınmış ve yükseköğretim ekosistemine yeni katkılar sunulmuştur. Ülke içinde gerçekleştirilen stratejiler ve çalışmalarla bir bütün olarak yükseköğretimde program içerikleri uluslararası arenaya taşınmakta ve küresel vatandaşlığın önü açılmaktadır.

Sonuçlar, tartışmalar ve öneriler

Yükseköğretimde "kapsayıcılık", "çeşitlilik", "eşitlik", "erişim" ve "uluslararasılaşma" konularında küresel ve ulusal ölçekte her ne kadar politika belirleyicileri çeşitli politikalar ve rutinler oluştursa da uygulama boyutunda çok sayıda problemle karşılaşılabilir. Bu kavramların içselleştirilmesi ve yükseköğretim sistemleri tarafından aktif şekilde yerleşmesinde yöneticiler, öğretim elemanları ve öğrenci akranları tara-

findan duyarlılık veya farkındalık sorunları oluşabilir. Politik kararlar için genel olarak az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yapısal, ekonomik ve sosyal problemler meydana gelebilir. Üniversitelerde nitelik sorunları ve hızlı büyümeler politik kararların verilmesi ve rutinlerin oluşturulmasında gecikmelere neden olabilir.

Yükseköğretimde kapsayıcılık için üniversitelerde fiziki düzenlemeler yetersiz kalabilir. Ekonomik ve fiziki kaynaklar problem hâline gelebilir. Açık ve uzaktan eğitimde akademik öğrenmeye yönelik tam olarak verim alınmayabilir. Eğitim hakkı ve fırsat eşitliklerinde demografik, coğrafi, teknolojik unsurlar, üniversitelerin yönetim yapıları, bireysel eşitsizlikler ve olanaksızlıklar yükseköğretime erişim ve katılımı azaltabilir. Ayrıca uzaktan eğitimde öğrenme fırsatları etkili ve adil erişimler sağlamayabilir, kalite sorunları, toplumsal, ekonomik ve psikolojik sorunlar doğurabilir. Bu bölümde yer alan tüm kavram ve olgulara yönelik uluslararası çerçevede değişimle ilgili yasal ve politik konulara ilişkin sorunlar yaşanabilir. Aynı zamanda ortak eğitim ve araştırma programlarında kurumsal sorunlar ortaya çıkabilir, üniversitelerde yeniden yapılanma ihtiyaçları meydana gelebilir. Finansal sorunlar ve yurt dışı kaynakların kullanımına yönelik problemler meydana gelebilir. Farklı yerlerden gelen üniversite öğrencileri arasında akademik kültür, entegrasyon ve etkileşim problemleri yaşanabilir.

Yükseköğretimde “kapsayıcılık”, “çeşitlilik”, “eşitlik”, “erişim” ve “uluslararasılaşma” konularına yönelik politika belirleyicileri ve üst yönetim organları sadece politik kararlar almamalı, tüm bu süreçlerde ortaya çıkabilecek sorunları ve uygulamaları takip etmelidir. Dönütler sağlayıp iyileştirme çalışmalarında bulunmalıdır. Üniversite yönetimleri tarafından “duyarlılık” artırmaya yönelik faaliyetlerle öğrenci eşitlikleri sağlamaya yönelik stratejiler ve rutinler oluşturulmalıdır. Zaman aksamaları, ekonomik ve sosyal problemlere yönelik çalışmalar hızlandırılmalıdır. Açık ve uzaktan eğitimle ilgili teknolojik alt yapılar sağlamlaştırılmalı, devlet tarafından öğrencilere verilen ekonomik destekler artırılmalıdır. Ortak eğitim ve araştırma programları için yurt içi ve yurt dışındaki üniversitelerle iş birlikleri ve faaliyetler yaygınlaştırılmalıdır.

Türkiye’de uluslararasılaşmada yasal olarak yeni protokol çalışmaları yapılabilir, akreditasyon merkezleri kurulabilir, diploma denklikleri ile yasal düzenlemeler hızlandırılabilir, farklı ülkelerle çalışma kümeleri için yasal izinler oluşturabilir. Kurumsal düzeyde yeniden yapılandırma üniversite, kurum ve bölüm bazında birimler açılabilir, Mali sorunlar için kaynak ve fonların kullanımı için prosedürler oluşturulmalı ve mali teşvikler sağlanmalıdır. Akademik kültür ve entegrasyon sorunlarını çözmek için farkındalık çalışmaları yapılmalı, bilim adamlarının ve mezunlarına yönelik etkileşim programları, burslar ve akademik destekler sağlanmalıdır.

Yükseköğretimde kapsayıcılık ve çeşitliliğe yönelik teknolojik odaklı yapılar, yazılımlar, lisanslama programları çalışılabilir, kaynaştırma ve çeşitlilikle ilgili

farklı programların yükseköğretime entegrasyonu ile ilgili bilimsel araştırmalar ve uygulamalar gerçekleştirilebilir. Üniversite öğrencilerinin kapsayıcılık yeteneklerini artırmaya yönelik müfredatların dışında sosyal yaşam etkinliklerini yükseltmek için akademisyenler yeni projeler geliştirebilir. Akademisyenler ve araştırmacılar tarafından “erişim, eşitlik ve etik”, “kültürlerarası konular; kuramlar ve modeller”, “öğrenen destek hizmetleri”, “uzaktan eğitimde araştırma modelleri ve bilgi transferleri”, “öğrenme topluluklarında etkileşim ve iletişim”, “sınır ötesi eğitim”, “ortak kredi sistemleri”, “iş birlikçi çevrim içi uluslararası öğrenme”, ve “sanal mobilite” konuları gelecekte çalışma fırsatları yaratacaktır.

Bilgi ve teknoloji çağı olmasına rağmen yirmi birinci yüzyılda yükseköğretim öğrencileri farklı öğrenme kapasitelerine sahip, farklı coğrafya ve kültürlerden gelen, heterojen özelliklere ve yapısal değişikliklere sahip öğrencilerden oluşmaktadır. Yükseköğretim kurumları uluslararası ve ulusal belgelerle her şeyden önce kapsayıcılık, “çeşitlilik”, “eşitlik”, “erişim” ve “uluslararasılaşma” konularında politik alt yapıyı inşa etmeli, üstüne dinamik uygulamalarla bütün süreçleri etkin şekilde yönetmeli ve ilerletmelidir. Farklı topluluklara yönelik kültürel farkındalık ve etkileşimler sağlanmalıdır. Aynı zamanda karşılıklı hoşgörülerle anlayışlarla uzlaşmacı iş birlikler ve aktiviteler güçlendirilmelidir. Tüm bu kavramlar ve olguların yükseköğretimde yaygınlaşması ülkedeki sosyal adalet ve refah düzeyini yükseltecek, Türkiye’deki Üniversiteleri dünya çapında görünür ve başarılı kılacaktır.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Destek ve Teşekkür Beyanı:	
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız
<i>The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:</i>	
Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the

research and writing phase.

Statement of Support and Acknowledgment:

Double-Blind Peer Review:

External-independent

KAYNAKÇA

- Altbach, P. (2002). Perspectives on internationalising higher education. *International Higher Education*, 27, 6-8.
- Altıntaş, S. (2022). Öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimleri için açık eğitim kaynaklarını kullanma alışkanlıklarının yaşam boyu öğrenme eğilimleri açısından değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Altunoğlu, A. (2020). Yükseköğretimde kapsayıcılığın uygulanabilirliği üzerine bir tartışma. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(27), 672-699.
- Blom, A., & Hobbs, C. (2008). *School and work in the Eastern Caribbean. Does the education system adequately prepare youth for the global economy?*. The World Bank.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2) , 85-124 . doi: 34117/378446
- Bozkurt, A. (2020). Kitlesele açık çevrimiçi dersler (KAÇD): Açıklık ve kitlelilik bağlamında öğrenme ve öğretim süreçlerinde paradigma değişimi. Kesim, M. & Yüzer, T. V. (Ed.), *Açık ve Uzaktan Öğrenmenin Teknoloji Boyutu* içinde (s. 229-241). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, E. (2004). Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Eğitimlerini Değerlendirmeleri. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, Malatya.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2),11-53.
- Collins, A., Azmat, F., & Rentschler, R. (2019). ‘Bringing everyone on the same journey’: revisiting inclusion in higher education. *Studies in Higher Education*, 44(8), 1475-1487.
- Conole, G. (2012). *Designing for learning in an open world*. Springer.
- De Wit, H. (1999). Changing rationales for the internationalisation of higher education. *International Higher Education*, 15, 2-3.
- Ekren, G., & Genç Kumtepe, E. (2018). Yükseköğretim düzeyinde uzaktan eğitimde “açıklık” kavramına yönelik içerik analizi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 112-128.
- Eriçok, B. (2020). Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşmasının değerlendirilmesi (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fidalgo, P., Thormann, J., Kulyk, O., & Lencastre, J.A., (2020). Students’ perceptions on

- distance education: A multinational study. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 17, 1-18.
- Graham, L. (Ed.). (2020). *Inclusive education for the 21st century: Theory, policy and practice*. United Kingdom: Routledge.
- Gür, B. S. (2016). *Egemen üniversite: Amerika'da yükseköğretim sistemi ve Türkiye için reform önerileri*. EDAM.
- Hewlett-Thomas, E. (2009). Access and equity in higher education in Antigua and Barbuda. (Doctoral dissertation). Seton Hall University, United States of America.
- Higher Education in the Digital Age. (2016). *Rise of the MOOCs 2016*.
- Hodkinson, A. (2020). Special educational needs and inclusion, moving forward but standing still? A critical reframing of some key issues. *British Journal of Special Education*, 47(3), 308-328.
- Holmberg, B. (1989). *Theory and practice of distance education*. Rodledge.
- İnan, M., & Demir, M. (2018). Eğitimde fırsat eşitliği ve kamu politikaları: Türkiye üzerine bir değerlendirme, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 337-359.
- Kadioğlu, F. K., & Özer, Ö. K. (2015). *Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde Türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için çekim merkezi haline getirilmesi araştırma projesi raporu*. Kalkınma Bakanlığı.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. Ankara.
- Kandemir, O. (2014). Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde uzaktan eğitim uygulamaları: Eğitimde fırsat eşitliği ve ekonomik kalkınma. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 1155-1176.
- Kant, I. (2002). *Ahlak metafiziğinin temellendirilmesi I*. Kuçuradi (Çev.). Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kır, Ş. (2019). Kitlesel açık çevrimiçi ders ortamında psikomotor becerilerin kazanılmasına ilişkin öğrenen görüşleri ve öğreten rolleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Knight, J. (1997). Internationalisation of higher education: A conceptual framework. J. Knight & H. de Wit (Ed.) içinde *Internationalization of Higher Education in Asia Pacific Countries*. Amsterdam: European Association for International Education Publications.
- Knight, J. (2004) Internationalization remodeled: rationales, strategies and approaches. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 5-31.
- Knight, J. (2012). Student mobility and internationalization: Trends and tribulations. *Research in Comparative and International Education*, 7(1), 20-33.
- Lu, H. (2016). Cultural inclusiveness in online learning: can educational technology be a solution? *International Journal of Culture and History*, 2(4), 178-183.
- Ossiannilsson, E. (2019). OER and OEP for access, equity, equality, quality, inclusive-

- ness, and empowering lifelong learning. *The International Journal of Open Educational Resources*, 1(2), 25058.
- Özcan, H. (2019). Kitlesele açık çevrimiçi ders platformlarına yönelik puanlama anahtar geliştirilmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Saadatmand, M. (2017). A new ecology for learning an online ethnographic study of learners' participation and experience in connectivist MOOCs. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of Helsinki, Faculty of Educational Sciences, Helsinki, Finland.
- Schleicher, A. (2021). *Learning from the past, looking to the future: excellence and equity for all, international summit on the teaching profession*. OECD Publishing.
- Sınacı Özfindık, F. , Hovardaoğlu, O., & Çalışır Hovardaoğlu, S. (2020). TÜBİTAK 4004 Programı desteğiyle engelli üniversite öğrencilerine kapsayıcı- engelsiz kampüs tasarımı eğitimi projesinin değerlendirilmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1, 24-35.
- Snauwaert, D. T. (2002). Cosmopolitan democracy and democratic education. *Current Issues in Comparative Education*, 4(2), 5-15.
- Suğur, N. (2008). Eğitim ve toplumsal hareketlilik. A. Boyacı (Ed.). *Eğitim sosyolojisi ve felsefesi* içinde. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 973.
- Süral, İ. (2015). Açık ve uzaktan öğrenmede teknolojik altyapının oluşturulması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(4) , 81-95.
- UNESCO.(2020). COVID-19 educational disruption and response. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- UNICEF. (2020). COVID-19: More than 95 per cent of children are out of school in Latin America and the Caribbean. <https://www.unicef.org/press-releases/covid-19-more-95cent-children-are-out-school-latin-america-and-caribbean>
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Nobel.
- Weller, M., Jordan, K., DeVries, I., & Rolfe, V. (2018). Mapping the open education landscape: citation network analysis of historical open and distance education research. *Open Praxis*, 10(2), 109-126.
- Wolter, A. (2013). Massification and diversity: has the expansion of higher education led to a changing composition of the student body? European and German experiences. *Higher Education Reforms: Looking Back–Looking Forward*, 202-220.
- Yükseköğretim Kalite Güvencesi ve Yükseköğretim Kalite Kurulu Yönetmeliği. (2018, 23 Kasım). Resmî Gazete (Sayı: 30604).
- Yükseköğretim Kurulu. (2014). *Yükseköğretim politikalarında yeni YÖK- 2014'ten sonrası*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu.
- Yükseköğretim Kurulu. (2017). *Yükseköğretimde uluslararasılaşma strateji belgesi 2018-2022*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu.

Yükseköğretim Kurulu. (2021). *Yükseköğretimde hedef odaklı uluslararasılaşma*. Yükseköğretim Kurulu.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. (2020). Koronavirüs (Covid-19) bilgilendirme notu: 1. <https://covid19.yok.gov.tr/alinan-kararlar>

EXTENDED SUMMARY

International trends, innovative paradigms, and current developments are gaining momentum daily in higher education systems. The aim of the study is to express the production, promotion, and explanation of innovative policies for higher education throughout the country. The study was carried out according to the qualitative research method. Conceptual analysis was applied and documents in the field literature were used. First of all, the concepts of "inclusivity", "diversity", "access", "equality" and "internationalization" are depicted in higher education. Later, innovative strategies, policies, practices, and routines carried out in Turkey and especially within the Council of Higher Education were put forward with all their basic dimensions and components. In the last part of the study, possible problems in the fields of inclusivity, diversity, access, equality and internationalization in Turkish higher education are addressed and solutions are proposed and possible future scientific study topics are presented with a constructive and developing perspective.

Policies and routines related to inclusion, diversity and equality in higher education: It is seen that a large number of regulations have been designed, and emphasized in a structure that includes the coexistence of all individuals in all classroom environments without the condition of "if" or "but" (Hodkinson, 2020). In general, the procedures have been adjusted to eliminate barriers in the form of a universal right that all students are educated with their peers and have access to learning experiences and opportunities (Graham, 2020). With all the documents published, legal infrastructures for inclusivity, diversity and access in Turkish higher education have been provided.

Policies and routines related to access to higher education: It is seen that Turkey has experienced contemporary and modern digital transformations in accordance with scientific characteristics in both open and distance education forms. Learning opportunities have been enriched at various times and as a result of current paradigms. In addition, participatory and interactionist policies have started to be implemented in learning processes and higher education has offered equal educational opportunities to large masses with a wide range of tools.

Policies and routines related to internationalization in higher education: The framework of internationalization policies in higher education consists of five main themes. "Recognition and visibility" in the first theme is related to the fact that the higher education system in Turkey has become a center of attraction on an international scale and the policies established to provide faculty members and students from other co-

untries (YÖK, 2017, p. 15). With the "strategic planning" mentioned in the second theme, legal documents are created, country- and field-oriented studies are carried out, and university structuring projects are carried out for diversity in higher education. The policies of "internationality" in the third theme are to improve the institutional capacities of universities, to increase quality and employment, to establish collaborations and partnerships with different countries with various strategies (Kadıoğlu & Özer, 2015, p. 6; Ministry of Development, 2013, p. 31). The "student opportunities" strategies expressed in the fourth theme are services related to diversification and multiplication of scholarship opportunities, housing, social conditions and guidance. The "mobility" policies in the fifth theme are the implementation of exchange programs in various countries related to the professional development of academics in higher education and the increase of student competencies.

Higher education institutions should build the political infrastructure on the issues of "inclusivity", "diversity", "equality", "access" and "internationalization" with international and national documents, and effectively manage and advance all processes with dynamic practices. Cultural awareness and interactions for different communities should be provided. At the same time, mutual tolerance, understanding, and conciliatory cooperation and activities should be strengthened. The spread of all these concepts and phenomena in higher education will increase the level of social justice and welfare in the country and make the universities in Turkey visible and successful worldwide.